

Varuh človekovih pravic
Dunajska cesta 56
1109 Ljubljana

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti RS
Ministrstvo za pravosodje RS
Ministrstvo za zdravje RS
Socialna inšpekcija Inšpektorata RS za delo
Skupnost socialnih zavodov Slovenije
Nacionalni inštitut za javno zdravje
Izvajalci institucionalnega varstva
Psihiatrične bolnišnice

Številka: 9.7-43/2020-112-VO

Datum: 11/09/2020

Spoštovani,

Varuh človekovih pravic RS (Varuh) že nekaj mesecev zbira različne podatke v zvezi s težavami, ki so se na področju izvajanja nekaterih socialno varstvenih in tudi zdravstvenih storitev (storitve) pojavile z uveljavitvijo ukrepov zoper širjenje koronavirusne bolezni COVID-19. Eno izmed pomembnih vprašanj je vprašanje stikov uporabnikov storitev in njihovih svojcev.

Varuh je med obravnavo pobud zaznal, da je v vseh oblikah institucionalnega socialnega varstva in pri izvajanju psihiatričnih bolnišničnih storitev z uvedbo ukrepov prišlo do popolne prekinitve vseh osebnih stikov pri čemer so bile praktično povsod prisotne izjeme, da so osebne stike dovoljevali v primerih posebej utemeljenih okoliščin (poslavljanje od umirajočih, stik z osebami, ki se jim je zdravstveno stanje hitro bistveno poslabšalo, ipd).

S sproščanjem ukrepov je večinoma prišlo do sproščanja obiskov, v različnem obsegu, deloma tudi glede na objektivne okoliščine, ki so pri posameznem izvajalcu storitve prisotne. Vseeno se pa nadaljuje obdobje, kjer se pretežno predvideva daljše trajanje omejevanja stikov, tako glede trajanja kot pogostosti, s stalno pripravljenostjo na to, da se institucionalno okolje kadarkoli za določeno obdobje povsem zapre.

Varuh je že opozarjal na vprašanja pravnih podlag za tovrstno omejevanje pravic posameznikov, želimo pa, ne glede na pravne podlage, ko bodo urejene, opozoriti na nujno po zagotavljanju načinov, ki bodo ne glede na nevarnosti COVID-19, omogočali posameznikom, ki bivajo v institucionalnem okolju vsaj takšen obseg in način stikov, vsaj z najpomembnejšimi osebami, ki jih bo varoval pred poslabšanjem duševnega in telesnega zdravja zaradi odsotnosti stikov.

Varuh je že javno opozoril, da razume, da je glavni namen zaostrovanja skrb za zdravje in preprečitev širjenja koronavirusne bolezni, a kljub temu izrazil zaskrbljenost in opozoril na nujnost celostnega pogleda na položaj različnih uporabnikov storitev, saj je poleg zaščite pred okužbo posameznika pomembno tudi njihovo duševno zdravje in psihosocialno stanje. Nujno je iskanje rešitev v smeri, ki bi v pravice uporabnikov socialnovarstvenih storitev posegale v res najmanjši še nujni meri. V času razglašene epidemije v letošnjih spomladanskih mesecih smo zaznali, da je pri nekaterih uporabnikih storitev zaradi popolne prekinitve stikov z njihovimi svojci prišlo do poslabšanja njihovega psihosocialnega stanja, kar ima lahko za posledico tudi takšno poslabšanje duševnega zdravja, ki terja celo bolnišnično obravnavo, hkrati pa lahko to vpliva tudi na telesno zdravje posameznikov. Po mnenju strokovnjakov psihiatrov, pa lahko takšne okoliščine negativno vplivajo na duševno zdravje, predvsem v smislu negotovosti ali celo poglobljanja stigmatizacije, ni v prid zdravljenju in morebitno daljše trajanje epidemije se bo tudi v bodoče odražalo kot potencialno žarišče dodatnih stresnih situacij oz. prilagoditvenih motenj.

Kot smo že opozorili je ljudi treba obravnavati individualno. Nekaterim posameznikom so psihosocialne potrebe zadovoljene že z stiki prek pametnih telefonov ali drugih naprav. Drugi pa potrebujejo osebi stik ali osebni dotik. Toliko večjo pozornost je treba izpostavljenemu posvetiti tudi ob zavedanju, da je vpliv takšnega omejevanja pravic posameznikov verjetno opazno blažji v primerih, ko gre za kratkotrajne začasne ukrepe, vendar pa toliko nevarnejši, ko ukrepi postanejo trajnejši. Glede na to, da so bili že omiljeni ukrepi marsikje že ponovno zaostreni in po šestih mesecih ni videti konca nevarnosti, temveč bolj pričakovanje poslabšanja epidemiološkega položaja v jeseni, tega ni več mogoče šteti za začasno stanje.

Po doslej zbranih podatkih je trenutno izjemno pomemben dejavnik pri omogočanju stikov lepo vreme, saj se praviloma s pridom izkoriščajo možnosti uporabe zunanjih površin. Glede na zbrane podatke se bojimo, da bo slabo jesensko in zimsko vreme prineslo težave pri izvajanju stikov zunaj in s tem možnost bistvenega zmanjševanja stikov.

Vsi izvajalci storitev so izkazali, da so tudi v času najostrejših ukrepov zmogli omogočati vsaj neko minimalno raven stikov v najbolj nujnih primerih. Navedeno potrjuje, da je stike mogoče zagotavljati, ne glede na okoliščine. Jasno je, da bi pod takšnimi pogoji zagotavljanje stikov za vse uporabnike predstavljalo izjemno obremenitev, ki bi terjala precej dodatnih virov, a tudi v teh okoliščinah je treba, kot navedeno, individualno presojati potrebe posameznika in zagotavljati tudi to, da se pri razmisleku komu in koliko stikov omogočati upošteva predvsem subjektivno vrednost in pomen, ki ga stiki imajo za uporabnika.

Pristojne državne organe pozivamo, da so na navedeno pozorni pri vzpostavljanju sistemske ureditve vprašanja, vodstva vseh izvajalcev storitev pa pozivamo, da do sistemske ureditve in seveda tudi še potem, kot tisti, ki dejansko poznajo konkretne potrebe uporabnikov, skrbijo za to, da je pri morebitnem omejevanju pravice vedno pred očmi tudi subjektivni pomen, ki ga ima pravica za posameznika.

S spoštovanjem do vašega dela vas lepo pozdravljamo,

Peter Svetina
Varuh človekovih pravic